

اشاره

خودپنداره دانش‌آموزان قسمت مهمی از سازگاری و انطباق آن‌ها در طول دوران کودکی و نوجوانی است. خودپنداره را می‌توان «مجموعه‌ای از ادراکاتی که هر فرد از خود دارد» تعریف کرد. ادراک هویت خود، نقش مهمی در عملکردهای روان‌شناختی هر فرد ایفا می‌کند (سیمونس^۲، کاپیو^۳، آدریانسنس^۴، البروک^۵، و واندنبوسچ^۶، ۲۰۱۲، به نقل از بهرامی و خوشبخت، ۱۳۹۴). کلایر^۷ (۱۹۹۷) معتقد است رفتاری که کودکان از خود بروز می‌دهند، انعکاسی از خودپنداره آن‌هاست که تحت تأثیر ارتباطشان با دیگران و درک کودک از واکنش‌های آن‌ها قرار می‌گیرد (به نقل از جبرائیلی و ملکوتی، ۱۳۸۷).

خودپنداره، از خود محترم شمردن و خود ارج‌گذاری متمایز است؛ هرچند از این سه، در خیلی موارد به جای همدیگر استفاده می‌شود. خودپنداره شامل بخش گسترده‌ای از ابعاد شناختی، ادراکی، احساسی و رفتاری است (بیرن^۸، ۱۹۸۸ و ۱۹۹۶) و خود ارج‌گذاری به نگرش مثبت یا منفی فرد از کل خود

اطلاق می‌شود (روزنبرگ^۹، سکولر^{۱۰}، اسکونباک^{۱۱}، و روزنبرگ^{۱۲}، ۱۹۹۵، به نقل از بهرامی و خوشبخت، ۱۳۹۴). خودپنداره مثبت به فرد اعتمادبه‌نفس و احساس امنیت می‌بخشد؛ در حالی که خودپنداره منفی به میزان زیادی ناسازگاری و ناامنی ایجاد می‌کند (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۵، به نقل از علایی کرهرودی، کیانی، ایزدی، و علوی مجد، ۱۳۸۹).

منداگلیو^{۱۳} و پی ریت^{۱۴} (۱۹۹۵) خودپنداره را در چهار حیطه تحصیلی، اجتماعی، ورزشی و ارزشی مورد بررسی قرار می‌دهند (به نقل از بهرامی و خوشبخت، ۱۳۹۴).

خودپنداره تحصیلی به ادراک یا تصور دانش‌آموز از شایستگی خود در زمینه یادگیری آموزشگاهی اشاره دارد که بر پیشرفت تحصیلی اثر می‌گذارد و هم‌زمان، از آن متأثر می‌شود. به نظر می‌رسد خودپنداره و عملکرد تحصیلی رابطه‌ای دوسویه دارند (سیف، ۱۳۹۵).

کلیدواژه‌ها: روایی، اعتبار، خودپنداره تحصیلی، دانش‌آموزان

پرسشنامه^۵ خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان

دکتر آدیس کراسکیان

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

خودپنداره، از خود محترم شمردن و خود ارج‌گذاری متمایز است؛ هرچند از این سه، در خیلی موارد به جای همدیگر استفاده می‌شود. خودپنداره شامل بخش گسترده‌ای از ابعاد شناختی، ادراکی، احساسی و رفتاری است

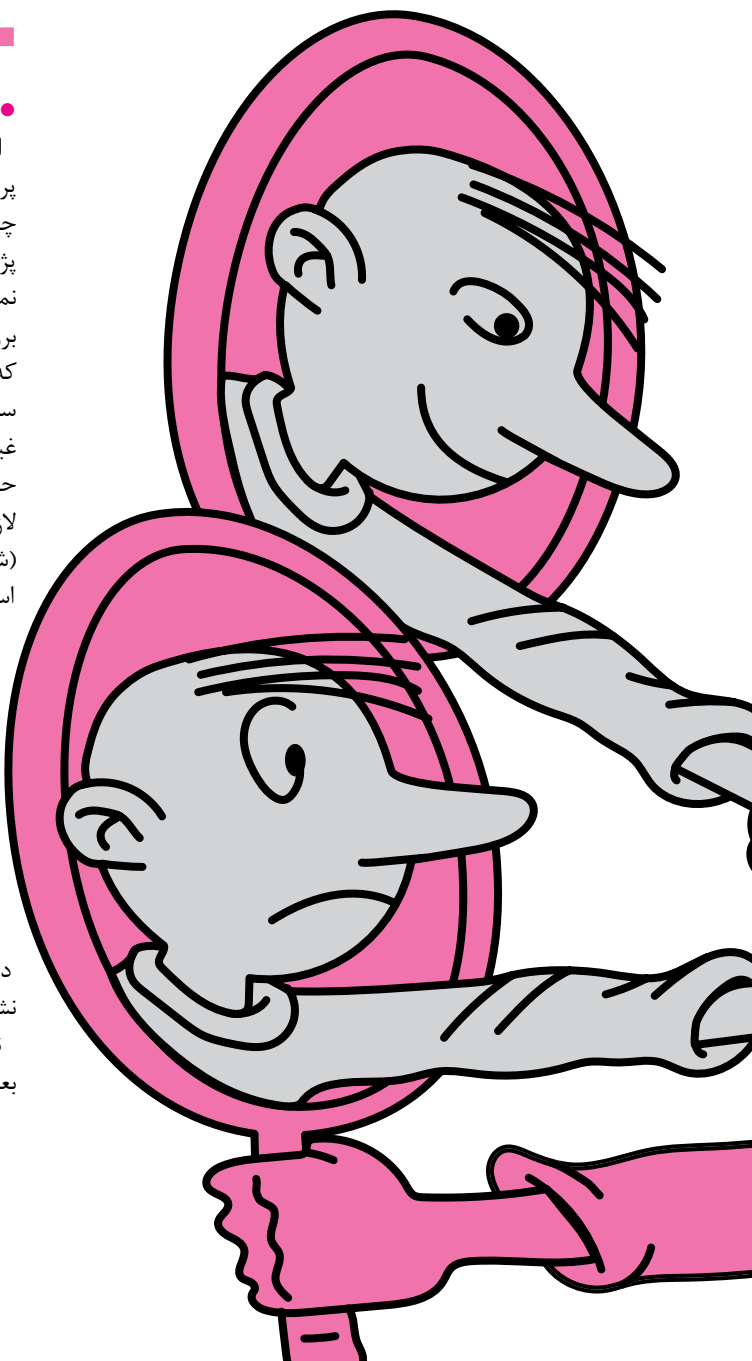
• پرسش‌نامه خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان

پرسش‌نامه خودپنداره تحصیلی^{۱۵} را اولین بار بی - یسن چن^{۱۶} در سال ۲۰۰۴ پس از اجرا روی ۱۶۱۲ دانش‌آموز تایوانی دوره دبستان ساخت. تمرکز این پرسش‌نامه بر سنجش خودپنداره دانش‌آموزان دوره ابتدایی و راهنمایی است. این ابزار شامل ۱۵ پرسش است و تصویر ذهنی فرد از خودش را می‌سنجد و بر این اساس، خودپنداره را در سه سطح عمومی، آموزشگاهی و غیرآموزشگاهی مورد سنجش قرار می‌دهد. این ابزار هم نمره کلی و هم نمره خرده‌مقیاس‌ها را جداگانه محاسبه می‌کند (به نقل از افشاری‌زاده، کارشکی، و ناصریان، ۱۳۹۲). در پژوهش فوق برای بررسی روایی سازه^{۱۷} از تحلیل عاملی

تأییدی^{۱۸} استفاده شده است که برآورد شاخص‌های برازندگی^{۱۹} نشان‌دهنده روایی قابل قبول برای سنجش سازه خودپنداره و خرده‌مقیاس‌های آن توسط پرسش‌نامه حاضر است (تامسون^{۲۰}، و چن، ۲۰۰۴).

• هنجاریابی در ایران

افشاری‌زاده، کارشکی، و ناصریان (۱۳۹۲) ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه خودپنداره تحصیلی را در بین دانش‌آموزان کلاس‌های چهارم تا ششم ابتدایی شهر تهران بررسی کرده‌اند. نمونه این پژوهش ۲۵۲ نفر از دانش‌آموزان جامعه آماری بودند که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. در این پژوهش، برای بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی اکتشافی^{۲۱} استفاده شده است که نتایج همسو با پژوهش انجام شده در جامعه مبدأ استخراج سه عامل، منطبق بر سه نوع خودپنداره عمومی، آموزشگاهی و غیرآموزشگاهی، را نشان می‌دهد، که این سه عامل بر روی هم حدود ۴۳ درصد کل واریانس بین متغیرها را تبیین می‌کند. البته لازم است گفته شود که در تحلیل عاملی پرسش‌نامه یکی از گویه‌ها (شماره ۵) به دلیل بار عاملی ضعیف با دیگر گویه‌ها حذف شده است. همچنین، معنادار بودن مؤلفه‌های پرسش‌نامه خودپنداره تحصیلی و پرسش‌نامه عزت نفس روزنبرگ^{۲۲} معرف روایی ملاکی پرسش‌نامه پژوهش می‌باشد. برای برآورد همسانی درونی^{۲۳} نیز از ضریب آلفای کرونباخ^{۲۴} استفاده شده که این شاخص برای نمره کل خودپنداره تحصیلی ۰/۷۸ و برای خرده‌مقیاس‌های آموزشگاهی، عمومی و غیرآموزشگاهی به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۴۸، ۰/۴۷ گزارش شده است. (ضرایب نسبتاً پایین در دو خرده‌مقیاس عمومی (شامل دو گویه) و غیرآموزشگاهی (شامل چهار گویه) می‌تواند به دلیل کم بودن تعداد سؤالات در این دو خرده‌مقیاس باشد. ضریب همسانی درونی برآورد شده برای پرسش‌نامه خودپنداره تحصیلی نیز نشان‌دهنده اعتبار قابل قبول برای ابزار پژوهش است). نمونه‌هایی از پرسش‌نامه خودپنداره تحصیلی در جدول صفحه بعد آمده است.

18. confirmatory factor analysis (CFA)
19. goodness-of-fit
20. Thompson, M.S.
21. exploratory factor analysis (EFA)
22. Rosenberg Self-esteem Scale
23. internal consistency
24. Cronbach's Coefficient Alpha

خرده‌مقیاس	پرسش	کاملاً مخالف	مخالف	موافق	کاملاً موافق
عمومی	معمولاً دیگران می‌گویند، من خودم را دوست دارم.	۱	۲	۳	۴
آموزشگاهی	من احساس می‌کنم امتحانات در مدرسه آسان است.	۱	۲	۳	۴
غیرآموزشگاهی	همه افراد معمولاً به خاطر نمراتم مرا تحسین می‌کنند.	۱	۲	۳	۴

منابع

۱. افشاری‌زاده، سیداحسان؛ کارشکی، حسین؛ و ناصریان، حمید (۱۳۹۲). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان دبستانی شهر تهران. فصلنامه روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی. سال سوم (شماره ۱، پیاپی ۱۱): ۶۶-۵۳.
۲. بهرامی، محمود و خوشبخت، فریبا (۱۳۹۴). نقش الگوهای ارتباطی خانواده در خودپنداره دانش‌آموزان مقطع راهنمایی شهر شیراز. فصلنامه خانواده‌پژوهش. سال یازدهم (شماره ۲، پیاپی ۴۲): ۲۵۶-۲۳۷.
۳. جبرائیلی، مهناز؛ و ملکوتی، جمیله (۱۳۸۷). بررسی خودپنداره در دانش‌آموزان مبتلا به صرع و آسم در مدارس شهرستان تبریز. مجله پرستاری و مامایی تبریز. سال سوم (شماره ۱، پیاپی ۹): ۳۷-۳۱.
۴. سیف، علی‌اکبر (۱۳۹۵). روان‌شناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش. تهران: نشر دوران.
۵. علایی کرهرودی، فاطمه؛ کیانی، میترا؛ ایزدی، احمد؛ و علوی مجد، حمید (۱۳۸۹). مقایسه خودپنداره نوجوانان عادی و بزهکار پسر سنین ۱۲ تا ۱۴ سال شهر تهران. فصلنامه پیشرفت در پرستاری و مامایی. سال بیستم (شماره ۲، پیاپی ۶۹): ۱۵-۱۰.
6. Chen, Y.H., & Thompson, M.S. (2004). Confirmatory Factor Analysis of a School Self-Concept Inventory. *Online Submission, Paper presented at the Annual Meeting of the Arizona Educational Research Organization (AERO) (Tempe, AZ).*

پی‌نوشت‌ها

1. Self-Concept
2. Simons, J.
3. Capio, C.M.
4. Adriaenssens, P.
5. Elbroek, H.D.
6. Vandenbussche, I.
7. Claire, G.W.
8. Byrne, B.M.
9. Rosenberg, M.
10. Schooler, C.
11. Schoenbach, C.
12. Rosenberg, F.
13. Mandaglio, S.
14. Pyryt, M.C.
15. School Self-Concept Inventory
16. Chen, Yi-Hsin
17. construct validity

